

ANDRIY NIKOVSKYI: HIS LIFE AND SOCIO-POLITICAL ACTIVITIES

The article analyzes life, social, political and scientific activities of the Ukrainian-known figure in the liberal movement of the first third of the twentieth century. Andriw Nikovskyi.

Keywords: Sergiy Yefremov, Nikovskyi Andriy, the newspaper «Nova Rada», the Ukrainian Central Rada, the Ukrainian Party of Socialist Federalists, «Union for the Liberation of Ukraine».

До редакції надійшла 6.12.2012.

УДК:94(477) «1905/1907»

© Петро Опанащук
(Житомир)

**ВИСВІТЛЕННЯ РЕВОЛЮЦІЙНИХ ПОДІЙ 1905–1907 РР. НА СТОРІНКАХ ПРЕСИ
ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ**

У статті досліджено вплив першої російської революції на розвиток періодичних видань Волинської губернії, а також проаналізовано позиції їх редакційних колективів стосовно найбільш актуальних суспільно-політичних подій того часу.

Ключові слова: преса, Волинська губернія, революція, редакційний колектив.

На початку ХХ ст. преса була найпоширенішим та одним з найефективніших засобів впливу на широкі народні маси. Зростаюче зацікавлення громадськості Російської імперії змінами, які відбувалися в суспільно-політичному та соціально-економічному житті країни в 1905–1907 рр. не могло не позначитись на збільшенні інтересу й до центральних та регіональних періодичних видань.

Розкриття позицій, які займали редакційні колективи українських періодичних друкованих органів з приводу цілої низки актуальних для суспільства подій часів першої російської революції, дає можливість дати їм більш об'єктивну оцінку. Саме тому дослідження діяльності редакційних колективів періодичних видань, у тому числі й регіональних, аналіз їх впливу на громадську думку є актуальним при вивченні революційних подій 1905–1907 рр.

Українська історіографія містить ряд праць, у яких досліджено деякі аспекти впливу преси на суспільне та політичне життя Волинської губернії протягом 1905–1907 рр. До них можна віднести публікації Н. Сарاپин, Н. Сидоренко [16; 17], Р. Кондратюка, М. Костриці, Г. Мокрицького [8], І. Мілясевич [12]. Однак вплив революційних подій 1905–1907 рр. на волинську пресу у наведених працях висвітлено епізодично й тому це питання потребує подальшого вивчення. У зв'язку з цим головною метою даного дослідження є розкриття впливу подій першої російської революції на розвиток періодики Волинської губернії, а також висвітлення позицій редакційних колективів періодичних видань стосовно найбільш актуальних подій суспільно-політичного життя того часу.

На початку ХХ ст. у Волинській губернії загалом налічувалося 49 періодичних видань [10, с. 31]. Серед них найстарішими були «Вольнские губернские ведомости», започатковані ще в 1838 р. На початку ХХ ст. цей часопис виходив тричі на тиждень і вміщував на своїх шпальтах зазвичай офіційну інформацію, новини, статистичні дані, оголошення тощо.

Ще однією з найпоширеніших суспільно-політичних та літературних щоденних газет у Волинській губернії цього часу стала «Вольный», яка видавалася з 1879 р. Газета систематично висвітлювала найбільш актуальні питання, які хвилювали населення Волинської губернії. На її шпальтах також публікувалися економічно-статистичні звіти, широко висвітлювалися новини суспільно-політичного та культурного життя регіону, країни та світу в цілому [8, с. 219].

Поряд з тим, революційні події 1905–1907 рр. дали відчутний поштовх для створення нових впливових регіональних періодичних видань. Зокрема, в ці та наступні роки почали виходити громадсько-політичні газети «Вольнская жизнь», «Житомирская минута», «Жизнь Вольни», «Вольнские отклики», «Вольнская почта», «Вольнская земля», «Вольнское слово», «Голос Вольни», «Вольнская мысль» тощо. Спрямованість цих видань була різною і залежала від політичних поглядів їх видавців.

Для подолання інформаційного вакууму жителі Волинської губернії передплачували не лише місцеву пресу, але й київську. Серед цих видань також були як провладні, так і опозиційні. Наприклад, монархічними поглядами відзначалась газета «Киевлянин».

Ліберальним спрямуванням характеризувалась «Киевская мысль». Підтримував український національний рух колектив київської щоденної газети «Рада».

Таким чином, широкий вибір як місцевих, так і столичних періодичних видань забезпечував мешканцям Волинської губернії різнобічний доступ до інформації про політичні події 1905–1907 рр. Сприяли цьому чисельні рубрики, які діяли на сторінках періодичних видань. Зокрема, на перших шпальтах майже кожної місцевої газети вміщувалася вступна стаття на актуальну тему. У період 1905–1907 рр. переважна більшість цих публікацій була присвячена важливим питанням політичного життя. Останні суспільно-політичні новини читачі Волинської губернії отримували також із телеграм петербурзького та інших телеграфних агентств, які на своїх шпальтах вміщувала майже кожна тогочасна газета. З метою подолання провінційного інформаційного вакууму місцеві видання досить часто вдавалися до передруку найбільш актуальних публікацій, які вміщувалися у центральних газетах. Нерідко такі передруки супроводжувалися їх критичним аналізом, висловленням власної думки редакційного колективу з питань, які в них підіймалися. Для жителів Волинської губернії, які передплачували місцеву пресу, це було особливо актуальним, оскільки дані огляди дозволяли ознайомитися зі змістом інших періодичних видань – не лише київських, але й столичних, і, навіть закордонних.

Слід зазначити, що в умовах Російської імперії вся волинська періодична преса до 1917 р. виходила виключно російською мовою. Дослідники відмічають, що в жодній з українських губерній не спостерігалось такого витіснення українського слова, як це мало місце на Волині. Навіть після видання царського Маніфесту 17 жовтня 1905 р., коли в багатьох губернських та повітових містах України видавалися часописи українською та іншими мовами, коли в Петербурзі було засновано кілька впливових українських журналів, а в Москві С. Петлюра редагував свою відому «Украинскую жизнь», то на просторах Волинської губернії жодного друкованого україномовного органу не видавалося [10, с. 31].

Хоча більшість періодичних видань не були офіційними органами певних партій, але вони відбивали весь спектр відтінків суспільної думки того часу. При цьому, висвітлюючи події суспільно-політичного життя країни, редакційні колективи більшості друкованих органів Волинської губернії намагалися позиціонувати свої видання незалежними, рівновіддаленими від усіх політичних сил і наголошували,

що прагнуть висвітлювати події суспільно-політичного та соціально-економічного життя максимально об'єктивно.

Однак були й видання, які цілком відверто заявляли про свої монархічні політичні вподобання. Наприклад, газета «Волынская жизнь» на своїх перших шпальтах завжди вміщувала гасло «Царь, Дума и народ, – единство России, – свобода, порядок, труд и собственность», що засвідчувало підтримку офіційної політики російського уряду. Царське самодержавство видавцями газети розглядалось неодмінною умовою єдності Російської імперії. Кременецький єпископ Амвросій, вітаючи вихід у світ «Волынской жизни», висловив свою радість з приводу появи газети, яка б відстоювала інтереси російського народу на Волині, на відміну від місцевих «єврейсько-революційних» видань [1].

Відкритою тенденційністю та великодержавницькою спрямованістю відзначалася й релігійна періодика. Під час подій першої російської революції церква активно включалася в політичну боротьбу на боці самодержавного ладу. Значно політизувався, наприклад, «Почаевский листок», редактором якого був архімандрит Почаївської Лаври, член «Союза русского народа» Віталій. Під його керівництвом завдання релігійної освіти та морального виховання народу були витіснені агітаційно-пропагандистськими, спрямованими на формування чорносотенної ідеології та національної нетерпимості [12].

«Волынские епархиальные ведомости», редакція яких спочатку перебувала у Почаєві, а з 1908 р. переїхала до Житомира, також досить активно боронила російське самодержавство. У зв'язку із цим у журналі висвітлювались питання як релігійного, так і суспільного життя. Дослідники зазначають, що це негативно позначилося на змісті видання, оскільки через цей журнал «духовенство поступово втягувалося у суспільне життя, робилося дійовою особою тої складної політичної ситуації, яка склалась у цей період» [12].

Цілком закономірно, що консервативно налаштовані редакційні колективи на шпальтах своїх видань намагалися довести широкому загалу читачів згубний вплив революційних ідей на політичну стабільність країни, її економічний розвиток та культурний рівень населення.

Наприклад, в одній із вступних статей за 1906 рік газета «Волынская жизнь» подавала аналіз впливу революційних подій на моральну свідомість населення. Редакційний колектив видання дійшов висновку, що «... головна небезпека революції полягає у тому, що вона розбещує населення, підриває основи

суспільної моралі...» [13]. Підтверджуючи цю тезу, практично жоден номер місцевої преси не обходився без розлогих публікацій про вбивства, грабунки та розбої, які чинилися на дорожніх шляхах та в населених пунктах Волинської губернії. В одній зі статей «Волинская жизнь» зазначала: «Відрізнити мародера від революціонера тепер стає все складніше. Хто грабує потяги для посилення фонду революції, хто на свою користь, розібрати неможливо». Тому досить часто згадки про звичайні злочини, такі як вбивства та грабунки, подавалися консервативною пресою як прояви революційного руху [2; 7; 11; 14].

У зростанні злочинності монархічні видання звинувачували, перш за все, революційні та центристські партії. Наприклад, газета «Волинская жизнь» зазначала, що кадети «благословили [революціонерів] на вбивство, оголосивши, що терористи – це люди з дуже розвиненим моральним почуттям і що серед політичних убивць тяжко відрізнити безумців від святих» [7].

Активним учасником революційних подій 1905–1907 рр. було студентство. Кореспондент «Волинской жизни» А. Савенко у статті «Партійна наука» намагався переконати читачів у негативному впливі революції на діяльність навчальних закладів та розвиток науки, змусити батьків пильніше контролювати своїх дітей-студентів. Автор звернув увагу на те, що революційні брошури стали більш популярними серед студентства, ніж серйозні наукові книги. Критикуючи розширення автономії вищих шкіл, він зазначив, що в них «замість науки тепер подається вузькопартійне політиканство та тенденційне шарлатанство» [15].

Завдяки лібералізації політики російського уряду, яка спостерігалася під час революційних подій 1905–1907 рр., стала можливою поява в світ друкованих органів, опозиційно налаштованих до офіційної державної політики. До таких видань можна віднести газети «Наша Волянь», «Голос Волини», «Волинские отклики». Значні зусилля співробітники цих часописів приділяли політичній освіті населення. З цією метою на сторінках газет періодично подавалася інформація про хід партійних зібрань та прийняті на них резолюції. Тут також публікувалися матеріали з аналізом програмних вимог діючих партій, що було особливо важливо в інформативному плані для більшої частини населення, яке в основній своїй масі мало знало про їх роботу.

Зі скликанням Державної Думи на сторінках багатьох волинських видань почали з'являтися рубрики, які висвітлювали

діяльність цього державного органу та політичних партій, які до нього входили. Звичною після 1905 р. для читачів газет стала рубрика «З життя партій», у якій подавалася інформація про останні новини партійного життя, про зібрання, партійні з'їзди та їх результати. З огляду на те, що поява політичних партій та міжпартійна боротьба для переважної більшості населення були справою новою, такі політичні огляди були досить актуальними для його політичної освіти.

Регулярними стали й аналітичні огляди, у яких кореспонденти видань висловлювали міркування з приводу специфіки діяльності цього законодавчого органу. Зокрема, серед причин розпуску першої Думи монархічна газета «Волинская жизнь» вказувала на надмірний тиск на депутатів з боку революційних сил. При цьому зазначалось, що центристів у парламенті було набагато більше, ніж можна було собі уявити на перший погляд. Вказувалося, що через відкритість голосувань значна частина депутатів змушена була віддавати свої голоси у відповідності з позицією своєї партії й під тиском народних мас, а не за власними міркуваннями. Саме тому на сторінках газети лунали заклики до введення таємного голосування у Думі. Стверджувалося, що «таємне голосування – це перша умова, щоб Дума голосувала вільно, а не під загрозою вожаків з вулиці» [7].

Кореспондент цієї ж газети А. Савенко переймався принципами формування другої Державної Думи. На його думку, з метою недопущення до неї революційних партій в основу формування цього органу мав лягти національний принцип. В одній зі своїх статей він подав статистичні дані по національному складу населення Волинської губернії. За ним 73,7% населення губернії становили росіяни, 13,2% – євреї і 6,1% – поляки. Наведені цифри, на думку автора статті, й мали лягати в основу при розподілі числа місць у Державній Думі від Волинської губернії. Автор статті зазначив: «Кожна національність має зустріти справедливу оцінку її інтересів, і жодна національність не повинна посягати на придушення інтересів іншої національності... Ось чому національний шовінізм, нетерпимість та виключність є дуже прикрими явищами» [15]. Але при цьому, заради справедливості, варто відмітити, що чисельність українського населення у Волинській губернії до уваги не бралася, оскільки воно автором ототожнювалося з російським.

Після розпуску першої Державної Думи кореспонденти газети «Волинская жизнь», намагаючись показати всенародну підтримку цього рішення, зазначали: «ніколи ще, можливо, любов

до Царя, любов до батьківщини не виступали так яскраво, як саме в наші дні». На підтримку цього наводилася інформація про те, що лише протягом перших двадцяти днів грудня 1906 року по всій імперії з'явилося близько 50 відділів «Союза русского народа». Це, на думку редакційного колективу газети, було красномовним свідченням поразки революційних сил [5].

Протилежні погляди висловлювали кореспонденти опозиційної газети «Голос Волини». У статті «Думские впечатления» зазначалося, що з самого початку виборів до другої Думи у країні проявилися різкі опозиційні настрої, які все більше підтверджувалися з кожним новим днем виборчої кампанії. У зв'язку з цим задавалося логічне запитання, яке виявилось значною мірою пророчим: «Чи довго судилося працювати другій думі, чи не застане її участь першого народного представництва, чи не настане «8 липня» раніше, ніж для думи першого скликання?». У зв'язку із цим зазначалося, що питання існування Думи залежить від тактики, яку оберуть опозиційні сили. При цьому висловлювалися застереження, щоб дума не допускала переоцінки власних сил, оскільки кожен необережний крок матиме згубні наслідки. Стаття закінчувалася підсумком: «Необхідно щадити й оберігати другу думу для творчої роботи, мітинговий характер думських засідань слід відхилити, дума повинна дотримуватися рамок основних законів і у відповідності з ними розпочати й продовжити свою роботу» [9].

У той же час редакційний колектив газети «Голос Волини» серед найбільш невідкладних питань, якими мали зайнятися депутати новообраної другої Думи, вказували на вирішення гострих соціальних питань. Зокрема, зазначалося: «нехай же на перших кроках своєї діяльності дума потурбується... про право кожного ситого нагодувати голодного, про право здорових опікуватися хворими». При цьому вказувалося на політизацію владою справи допомоги голодуючому населенню, оскільки за існуючих на той час умов «той, хто прагнув прийти на допомогу голодуючим..., тим самим ставав підозрілим у плані неблагонадійності» [3].

Значну критику опозиційні видання звертали й на адресу діячів Почаївської лаври, яка стала осередком чорносотенства на Волині. Зокрема, у лютому 1907 р. газета «Голос Волини» передрукувала з Ярославської «Северной Речи» статтю «Иеромонах Алексей о почаевских монахах», у якій почаївські монахи порівнюються з дикими звірами, які прагнуть крові, й зазначалося, що їхні проповіді – «ще якийсь дикий, звіриний рев, просякнутий злобою та ненавистю до своїх ворогів, яких

у монахів не має бути» [6]. У цьому ж номері вже в іншій статті вказувалося, що член «Союза русского народа» ієромонах Іліодор, який брав активну участь у виданні чорносотенних «Почаївського Листка», «Віча» та інших монархічних видань, здійснював надто різку агітацію проти представників національних меншин, підштовхуючи населення до національної нетерпимості та єврейських погромів. При цьому вказувалося, що «таких Іліодорів, у рясах і без ряс, багато на Русі» [3].

Таким чином, опозиційна преса, на відміну від монархічної, намагалася розвінчати думку про всенародну підтримку урядової політики, вмещувала викривальні статті, які стосувалися політизації монахів Почаївської лаври. Слід відмітити, що кореспонденти як центральних, так і регіональних видань при цьому не завжди могли відкрито висловлювати свої погляди щодо найбільш гучних та резонансних справ. Існуючим законодавством на сторінках преси заборонялося «прилюдне поширення будь-яких статей чи інших повідомлень, які збуджували вороже ставлення до уряду» [19]. Для того, щоб накласти на видання штраф, конфіскувати тираж або ж піддати його арешту було достатньо найменшої підозри на нелояльність його авторів до існуючого державного устрою. У зв'язку з цим діяльність як монархічної, так і ліберальної періодики Волині не виходила за рамки помірної критики державної політики, оскільки всі вони безпосередньо перебували під контролем царської цензури. Саме тому писати про робітничі страйки та демонстрації, які проходили по всій країні у 1905 році слід було дуже обережно. Про те, щоб надавати будь-яку оцінку подіям 9 січня 1905 року, коли у Петербурзі було розстріляно мирну демонстрацію робітників, чи хоча б згадувати про страйковий рух, який охопив після цього всю Росію, звичайно ж, не могло бути й мови. Більш-менш відкрито, однак з обережністю, можна було писати про події, які відбулися після підписання царем 17 жовтня 1905 р. Маніфесту про громадянські свободи.

Указ імператора від 3 червня 1907 р. про розпуск другої Державної Думи знаменував собою закінчення революції. Зміна виборчого законодавства, відсторонення переважної більшості населення від прямого впливу на політичне життя країни викликала серед нього певну апатію, розчарування в демократичних цінностях, на які покладалися такі великі сподівання у попередні роки.

Політичні настрої жителів Волинської губернії у період реакції неодноразово виражали кореспонденти газети «Волинская по-

чта». Зокрема, увага зверталась на слабку політичну активність місцевого селянства. У статті «Крестьянская жизнь (Из деревенских наблюдений)» зазначалося, що умови життя пересічного селянина Волинської губернії, прикутого до власного шматка землі, не дозволяють йому вийти за рамки звичного для нього консервативного мислення. Автор статті дійшов до висновку: «... всі ті культурні завоювання, той процес самоусвідомлення особистості, яким може бути відмічена пореформена епоха, є для наших лісів та боліт чимось чужим, незрозумілим...» [18].

В одній із вступних статей, вміщених у газеті «Волынские отклики», намагаючись проаналізувати головні тенденції місцевої громадської думки за 1910 р., її редакційний колектив звертав увагу на невдоволеність значної частини населення тими процесами, які відбувалися у суспільно-політичному житті країни, на дедалі більше посилення аполітичних настроїв. Зазначалося, що «... все, що відбувається в

галузі державного будівництва, носить якийсь тимчасовий, вкрай невизначений характер», через що населення неохоче почало звертати увагу на питання політичного життя. Редакційний колектив газети так характеризував ситуацію, яка склалася в суспільно-політичних настроях населення того часу: «Спокій нібито настав, але це не те заспокоєння, яке спонукає до творчості й творчої роботи; вірніше настало не заспокоєння, а настав кладовищенський спокій» [4].

Таким чином, преса Волинської губернії протягом 1905–1907 рр. стала активним засобом впливу на формування політичних поглядів місцевого населення. Незважаючи на домінуючий вплив відверто проурядових та ліберальних до монархічного режиму видань, тимчасове послаблення політичного тиску дало поштовх до появи й опозиційно налаштованих друкованих органів. Це дозволило читачам отримувати різнобічну інформацію про політику уряду, діяльність політичних партій та державної Думи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Амвросий, єпископ Кременецкий. Привет новой газете «Волынская Жизнь» // Волынская жизнь. – 1906. – 3 (16) ноября).
2. Возмутительный грабёж // Волынь. – 1906. – 28 января. – № 24.
3. Два служителя алтаря // Голос Волыни. – 1907. – 23 февраля
4. Житомир. 1 января 1911 г. // Волынские отклики. – 1911. – 1 января
5. Житомир, 18-го января 1907 года // Волынская жизнь. – 1907. – 18 (31) января.
6. Иеромонах Алексей о почаевских монахах // Голос Волыни. – 1907. – 23 февраля.
7. Кадеты // Волынская жизнь. – 1906. – 11 (24) ноября
8. Кондратюк Р.Ю. Періодика Житомирщини як краєзнавче джерело / Р.Ю. Кондратюк, М.Ю. Костриця, Г.П. Мокрицький // Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9–10 грудня 1993 р.). Ред. кол.: М.М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Львів, 1993. – С. 218–220.
9. К-ий Г. Думские впечатления // Голос Волыни. – 1907. – 23 февраля
10. Лащук Ю.П. Дослідження періодичних видань Волині, Полісся, Підляшшя та Холмщини (1836–1950 рр.): стан і найважливіші завдання / Лащук Ю. П. // Українська періодика: історія і сучасність: Тези доп. і повід. Всеукр. наук.-теорет. конф. (9–10 грудня 1993 р.). Ред. кол.: М.М. Романюк (відп. ред.) та ін. – Львів, 1993. – С. 30–34.
11. М. Рехмань // Волынь. – 1906. – 28 января. – № 24.
12. Мілясевич І.В. Релігійні часописи Волинської губернії ХІХ – на поч. ХХ ст./ І.В. Мілясевич // Психолого-педагогічні основи виховного процесу в школі та ВНЗ. – Рівне, 2003. – Вип. 4. – Ч. 2.: Культура Волині: історія та сучасність. – С. 66–70.
13. На современные темы // Волынская жизнь. – 1906. – 27 октября (9 ноября).
14. Правительственное сообщение // Волынская жизнь. – 1906. – 11 (24) ноября.
15. Савенко А. Политические письма. Партийная наука / А. Савенко // Волынская жизнь. – 1906. – 8 (21) ноября.
16. Сарапин Н. Періодика Волинської губернії 1838 – 1917 рр. / Н. Сарапин // Українська періодика: історія і сучасність: Доп. і повідом. сьомої Всеукр. наук.-теор. конф. – Львів, 2002. – С. 62–64.
17. Сидоренко Н. Становлення та розвиток преси Волинської губернії / Н. Сидоренко, Н. Сарапин // Збірник праць Науково-дослідного центру періодики. – Львів, 2002. – С. 11–16.
18. Фома Деревенский. Крестьянская жизнь (Из деревенских наблюдений) // Волынская почта. – 1913. – 4 октября.
19. Центральний державний історичний архів України (м. Київ). – Ф. 295. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 46.

© *Петр Опанащук*
(Житомир)

**ОСВЕЩЕНИЕ РЕВОЛЮЦИОННЫХ СОБЫТИЙ 1905–1907 ГГ.
НА СТРАНИЦАХ ПРЕССЫ ВОЛЫНСКОЙ ГУБЕРНИИ**

В статье исследовано влияние первой российской революции на развитие периодических изданий Волынской губернии, а также проанализировано позиции их редакционных коллективов относительно наиболее актуальных социально-политических событий того времени.

Ключевые слова: пресса, Волынская губерния, революция, редакционный коллектив.

© *Petro Opanaschuk*
(Zhytomyr)

**PUBLICATIONS ABOUT THE REVOLUTIONARY EVENTS IN 1905–1907
ON THE PAGES OF VOLYN PROVINCE PRESS**

The article covers the influence of the first Russian revolution on the development of periodicals in Volyn province, there is also analyzed the positions of its editorial boards towards the most relevant public and political events of that period.

Key words: press, Volyn province, revolution, editorial board.

До редакції надійшла 14.11.2012.

УДК 94(477–25):070.48«Киевлянин»«1905/1914»

© *Ростислав Загорулько*
(Київ)

**БОРОТЬБА ГАЗЕТИ «КИЕЛЯНИН» З УКРАЇНСЬКИМ НАЦІОНАЛЬНИМ
ВІДРОДЖЕННЯМ (1905–1914 РР.)**

У статті здійснено аналіз київської провладної газети «Киевлянин»: проаналізовано її історію, з'ясовано, які аспекти «українського питання» були об'єктами критики з боку редакції видання, виявлено жанрову специфіку та авторство публікацій, що мали антиукраїнське спрямування.

Ключові слова: періодична преса, газета «Киевлянин», газетна публікація, «українське питання».

Літературна і політична газета Південно-Західного краю «Киевлянин» видавалася у Києві протягом 1864–1919 рр. Весь час свого існування видання мало яскраво виражене реакційно-монархічне спрямування – було захисником самодержавства та ворогом будь-яких проявів українського національного руху, який активізувався внаслідок демократичних свобод, проголошених царським Маніфестом 17 жовтня 1905 р.

Підвалини вивчення антиукраїнської політики «Киевлянина» були закладені провідниками українського національного відродження початку ХХ ст. Їхні дослідження, зважаючи на особисту зацікавленість авторів, характеризувалися упередженістю суджень та оцінок. У радянські часи на вивчення «буржуазно-демократичної» та «чорносотенної» преси було накладено табу, якщо її і досліджували, то виключно з класових позицій. Тому наукові праці радянських учених позначені тенденційністю висновків, викривленнями істини в інтересах ідеології.

Новітній період вітчизняної історіографії розпочався після проголошення незалежності України. Серед українських науковців, які у своїх працях торкнулися проблеми цькування «Киевлянином» українства, можна згада-

ти І. Гирича [2], В. Кізченко [4], В. Любченка [7], І. Самарцева [20], В. Сарбея [21] та ін. Зауважимо, що до сьогодні відсутнє спеціальне дослідження, яке б висвітлювало не окремий аспект боротьби редакції газети із тим чи іншим проявом українського руху, а розглядало проблему комплексно.

Зважаючи на зазначене, ми вирішили присвятити дослідження аналізу антиукраїнської політики «Киевлянина», яка проводилася співробітниками видання на його сторінках упродовж 1905–1914 рр. Основними завданнями є: проаналізувати зміст газети за 1905–1914 рр.; звернути увагу на публікації, що мають антиукраїнське спрямування; виявити їх жанрову специфіку та авторство; з'ясувати, які прояви українського руху були об'єктами критики з боку редакції видання.

Аналіз публікацій «Киевлянина» за 1905–1914 рр., які стосувалися «українського питання», дає підстави стверджувати, що нападки, які робили на українство співробітники газети, носили тенденційний та шовіністичний характер. Український рух зазнавав постійної критики. Особливу увагу провідники «Киевлянина» приділяли аналізу природи його виникнення, масштабів та характеру.